

ben ismeretterjesztő estélyeket rendezett, a melyeket nagy és előkelő közönség látogatott. Az estélyeken 14 előadást tartottak az egészségügy, a természettudományok, az ethnografia és történelem köréből; ez előadásokat az egyesület egyes füzetekében ki is adta az érdeklődők között terjesztés céljából.

A ciklus megkezdése alkalmával Dr. Chyzer Kornél, a rendező bizottság elnöke vázolta a célt, melyet az egyesület a populáris estélyek tartásával elérni óhajt. Az egész ciklus alatt a következő előadások tartottak: Dr. Raisz Gedeon az emberi egészség értékéről és az egészséget óvó intézkedések hasznáról; Gróf Májláth József a rómaiak befolyásáról az emberiség művelődésére; Fejes István költeményt adott elő; Dr. Horváth Géza a fillokszeréről; Dr. Hor-

nyay Béla az emberi szem szerkezetéről és látásunk megóvásáról; Siegmeth Károly a Polonina Runára tett kirándulásról; Dr. Weisberg Zsigmond a házasságról, Karsa Ferenc az angol nagy fölkelésről; a francia forradalom és a magyar szabadságharcz keletkezésének okairól és eredményeiről; Dr. Schwartzert Ottó, az álomról; Dr. Dukativadár az első benyomásokról Kelet-Indiában, s a hindu társadalom alaptörvényeiről; Mathias József a napsugárról; Viski Krúzsely Bálint a savókuráról (máramosi néprajz), Dr. Hornyay Béla az éhezésről és táplálkozásról, Nagy Gyula Zemplénmármegyéről a tizenhatodik században, végül Dr. Chyzer Kornél beszédében összegezte az előadási ciklus eredményeit.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

52. (*Mérges madarak.*) Máramaros vármegyéből Szigetről Febr. 20. írják: »Ez előtt mintegy két avagy három héttel, a *Kavoniai* havasokon keresztül, Lengyel Országból jöttek valami madarak, olyan sokasággal, mint a' sáskák szoktak jární, úgy hogy a' napnak világát is el vették, a' merre el repültek. A' többi közt egyszer valamelyik erdőben meg szállván, egy fát vágni ki ment ember közibökbe tsapott, mellyen a' mérges madarak meg bosszankodván, reá támadtak és mivel sem fejének, sem derekának, mellyeket czondrájával bé fedezett vala a' szegény ember, nem árthattak, kezeiből is lábaiból annyira ki szivták a' vért, hogy egynehány nap múlván meg is holt. Ezek a' még eddig országunkban nem tapasztalt állatok hasonlóak a' czinégéhez, szárnyok fejr, orrok hosszú, és senki sem tudja mifélek legyenek. Innen az Ungvári erdők felé vették úttjokat.« (Magyar Kurír 1794. I. félév Nro. 22. 349. l.)

»Kassa Böjt-más-havának hetedik napján. A' múltt Februárius közepe felé elkezdvén, tsak nem egész végéig, majd minden napon láttatott által-kelni, Isten tudja honnan, Városunk felett az apró madaraknak számlálhatatlan sokasága közönségesen nap-keleti tájról sereglettek-le, és napnyugotra, néha pediglen, útjokat tsavarítván, egy kevéssé éjszakra nyomultak. Homályosságot vetett a' nagy sűrűség, valamint a' sáskáknak tömött tábora. Bámúlt, 's iszonyodott az ember e' szokatlan, 's tsak nem véget nem érő költözésen. Ki győzné le-írni, kinek-kinek ezen alkalmatossággal tett itéletét, jövendőléseit? Valamivel kisebbek voltak a' verebeknél: orrok,

valamint a' verebeknek gömbölyű, fellyűl sárgálló, erőss, hegyess; nyakok vereső, hasok fejrő volt; különben tollaik' színében sokat hasonlítók a' pintyekhez. Egynehányat le-löttek közülök, Húsok jó kövér volt 's az ételre kellemetes. Tsehül *Skavetz*, tótul *Kavitsa*, vagy *Nyikovitz** a' nevek. Havasi madaraknak tartatnak lenni némellyektől. Akármik legyenek: nállunk a' leg-korosabb Embereket is bámulásra vitték«. Magyar Hirmondó 1794. 300—391. lap. Úgyanezekről írják szintén Kassáról ápril 6-ikán. »Tsudálkozunk vala előbb, hogy tele nem voltak minden Ujság-levelek, a' minapi meg-számlálhatatlan, s több ízben eget el-borító, seregenként által-költöző apró madarak' emlegetésével. Most azt tsudálljuk, hogy a' töllünk nem messze eső Városokban semmit sem vettek észre ezen rendkívül való történetből. Hová enyésztenek légyen el ezen madarak, Isten tudja.« U. o. 517—518. l.

Sz. G.

53. (*Arcsai savanyú viz.*) »*Udvarhelyszékbenn, Korond és Sófalva* nevű falúk között Parajdtól 2 órányira lévő *Artsai Savanyú Viz.* Doktor Etienne 's mostan a Kolosvári Akadémiábann Chymiát tanító Professor, és M.-Vásárhellyen lakó D. Mátyus Máté Urak által megvizsgáltván, a *Cocca Haemorrhoidisnak*, és a vér-vesztéségének (Scorbutusnak) orvoslására igen hasznosnak lenni találtatott. Reméllem, hogy, mint másutt, e körül is házak fognak építettetni.« (A Bécsi Magyar Merkuriusnak második eszten-deje. 1794. 304. lap.)

* E néven a hegyi pintyet (*Fringilla monfringilla* L.) nevezik. SZERK.

54. (Öröndetes jelentés!) Csak ugyan különös a gondviselése a Felsőges Urnak Nemes Magyar hazánkhoz, mivel oly sok századok után, a mi nélkül szükkölködünk, most megadta. T. Gömör Vármegyében *Zumjác* Nevezetű helységnek határjában, a' mely helység Nagyságos Gróf K o h á r i F e r e n c z Úr birtokában vagyon, a *Garam* vizének kútfejítől nem messze, egy *Massa* állítatott fel *Atzélra*. Ez oly szerencsésen folyik, hogy azok, a kik ezen aczélból dolgoztak, a *Stiriainál* sokkal jobnak találták. Ezen aczélnek helyben mázsája a legjobbnak 10 Rf, az alábvalónak 9, a vasnak pedig 6½ Rfok az ára. Ezen *Massa* még az elmúlt esztendőben felállítatott, de mind addig közhire nem bocsátatott, míg elegendő próbán által nem ment volna, midőn azért már sok próbán által ment, tudtára adatik Nemes M. ország lakosinak, hogy a kinek mind jó aczélra, mind különös vásra szüksége volna, az említett helyen feltalálja. *Zumjác* 21. Aug. (U. o. 2089. lap.)

55. (Természeti Jelentés a Feleki Havas *Pojána Drákuluj neví Csujján*.) Egy érdemes, ma-is élő Fő Ember, Haydendorf Mihály úr, ez előtt a M. Királyi Táblán Tanács Úr, most a Haza alkotmányának vissza állittatása után Megygyesi Polgármester, ki-rendeltetett volt a mult 1785-dik Esztendőben a szokás szerént a Szász Nemzet részéről, más Magyar és Székelly Urakkal együtt, a Szombattalvi, Feleki és Rakovitzai Határoknak ki-járásokra. Szinte az előtt olvastatta volt úres óráin az ujjabb utazókat, és azok között egy Anglust. A Pic de Teneriffa tetejére fel-hágván az Anglus utazó, eszében jut, hogy Szemét mellyel már régtől fogva külfömben nem szokott volt olvasni hanem üveg Szemmel, megpróbálja; elé-veszen egy írást, nézi, és üveg szem s minden erőltetés nélkül olvassa és olvashatja. Ezt az Anglus utazó tapasztalását azért meg-jegyezvén Haydendorf Úr, a ki maga-is már az előtt jó darab időtől fogva hasonloul üveg szemmel szokott volt olvasni, nem felejtette-el az említett alkalmatossággal. Egy néhány Levél lévén a Sebiben mikor a Havas tövire érkeznek, ki-veszen belöllek, próbálgattya ha olvashatná: de nem bóldogul, veszi elé az üveg szemet, avál el-olvassa s visszszá teszi a sebibe. Fel-mennek a Feleki Czuru neví Hegyre, s fel-hágnak ennek magossabb tetejére, mely *Pojana Drákulujnak* nevezetik, elé-veszi a Sebiből ugyanazokat a leveleket, nézi, első tekintettel mindjárt úgy tapasztallya, hogy a papiros sokkal fejérbb, a betűk sokkal feketébbek és tisztábbak; az írás szebb, és nagyobb; mintha nem azok a Levelek volnának; próbálja olvasni, hát üveg nélkül olvashattya a Szemnek

minden erőltetése nélkül; olvasásokból esmérí-meg hogy ugyan azok a Levelek, melyeket a Hegy tövin üveg Szem nélkül nem olvashatott. De gyanakodni kezdett rajta, hogy mikor a Hegy allján előbb olvasni akarta őket s nem olvashatta: vallyon nem csak maga csalta-é meg magát, elég figyelmetességet nem fordítván reájok. Le-szálván azért a Hegyről mikor az ajjára értek, elévette és meg-probálta esmét ugyan azon Leveleket: de esmét nem olvashatta őket üveg Szem nélkül semmiképpen; sem a papiros nem látszott olyan fejrének, sem a betűk olyan feketéknek, sem az írás olyan nagynak és tisztának mint a Hegy tetején látszott volt.

Ugyan ezt a próbát tette-meg a nevezett Úr, azután esmét 1793-ban a Bihar Hegyén nevezetesen az ugy nevezett Kornu Bihari, Kapu Berbecsului és Piatra Aradului tetőkön: és az ezeken tett próbái s tapasztalásai-is éppen hasonlók voltak. (U. o. 164—166. ll.) Sz. K.

56. (A selmezi bányák mélysege.) Igen kevéssé esmérjük mi a földnek belső alkotását, szinte úgy a hegyeket is. Annyi századoktól fogva ássuk, vésűk őket, mégis az egész testére nézve mintha tsak a fölét kapargattuk volna ki. Mitsoda mélyek a Selmetzi bányák, tsudálkozik, ha leereszkedik beléjük az ember, és még is a bányának feneketi, Poda* Úrnak a barometrummal tett vizsgálási bizonyosságok, sokkal magassabban vannak, mint Béts Várossának az utszái. (Varga Márton, A tsillagos Égnek és a Föld golyóbissának megemertetése. Nagyvárad. 1809. 85. §. 240. l.) Sz. K.

57. (Optikai telegráf.) T. P. Szablik úr, a' N. Károlyi Gymnasiumban a' természeti tudományak közönséges Tanítója, legközelebb oly alkalmatos *Telegrafust* készített kis alkotmányban, hogy azzal különb különbféle szegeleteket lehet nagy frissességgel ábrázolni. Minden szegletnek egy egy betűt rendelt, mellyekből egy-néhány szempillantások alatt bizonyos meszszeségre lévőnek egész levelet lehet össze állítani. Bizonyosan lehet mondani, hogyha nagyobb alkotmányban elkészítette ez a' *Telegrafus*, meszsze földre is lehetne vele értekezni és nagy hasznát venni. Az említett Professor úr hasznos találmányának sok szerentsét és mecénásokat kívánunk. (Magyar Kurír 1795 jun. — 753. l.)

58. A *Hirundo domestica* neveződik füstös vagy füstí Fetskének, és úgy látszik,

* Poda Miklós (1723—1798), jezsuita, a bányászati geodézia és mechanika tanára a selmezi bányász-akadémián s végre magángzó Bécsben. (V. ö. Term. tud. Közl. III. 492. l.)

az utóbbi nevezet jobb az elsőnél: de talám még jobb lenne kéményi Fetskének nevezni, mert természeti tulajdonsága ennek a' madárnak, hogy mikor tsak kéményre talál, más helyre fészket nem rak, és ha más nemét a' Fetskének Partiaknak, köfaliaknak nevezzük azért, mert amazok a' partokba, ezek pedig a' köfalakba rakják fészkeiket; talám annak is a' maga természeti tulajdonságához képpes leg illendőbb neve lenne ez: Kéményi Fetske.* (Magyar Kurír 1804. — III. fertály estendő 354. l.)

59. (*Brassó és Sepső-Sat.-György.*) A' kösziklákban megütődvén a' földből kiindult gerjés anyagok, nagyobb mozgást okoznak azokban, mint a' puha elegyedésű föld területekben, melyeknek szövevényei között, szabadabb utak állanak előttök. Erdélynek egyik nagy várossa Brassó, kösziklás hegyekkel van körül-véve, és jobban megérzi mindenkor a földingásokat, mint Sepső-szent-György, mely agyagos hegy alatt fekszik, 1681-ben, Brassóban harang

* E nevet ma a *Hirundo rustica*-ra szoktuk alkalmazni, a *H. domestica*-t pedig *házi fecskének* mondjuk. SZERK.

szót is hozott' a földingás, azt mondja a Hankens Bálint foljtatása szerént készült kalendárium'. Kronikája. Sepső szt. Györgyről ilyen nem olvasunk, pedig e' két város nem messze van egymástól. (Nemzeti Társalkodó. 268. l. — 1830.)

60. (*Syringa Jósikaea.*) A' Németországi Természet vizsgálóknak és Orvosoknak az idén Szeptemberben Hamburgban tartott gyűlésekben, több megszárazott plánták közt Bétsi Professor B. Jacquin Ur, elő mutatta a' *Syringa*-nak egy új nemét, melynek felfedezését a' Botanika Erdélyi Kormányzékai rendes Elölülő B. Jósika János Ur ő Extzja, ezen tudományban különösen gyönyörködő az egész Ország előtt tiszteletben álló hitvesének, Gr. Csáky Rosália Úr asszony Ö Extzjának köszönheti. A' plánta tiszteletül, 's emlékezetül *Syringa Jósikaea* nevet kapott, 's rajzolatban is meg fog jelenni. (A' *Syringa* magyarul *Lila*, — élő fa, a' két himes, egy anyás plánták' seregébe tartozik — nálunk, egyik neme, a' *kerti borostyán* közönségesen esmeretes.) (Nemzeti társalkodó 344. l. — 1830.) RADNÓTI.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1888. április 18-ikán. Az e. titkár felkéri a választmányt, hogy az évharmadi pénztárvizsgálatra bizottságot küldjön ki. — A választmány az első évharmadra pénztárvizsgálóként Fröhlich Izor és Staub Mór urat kéri fel.

Az e. titkár előterjeszti a M. T. Akadémia matematikai és természettudományi állandó bizottságának átiratát, melyben a bizottsági előadó értesíti a Társulatot, hogy a nevezett bizottság 1000 (egyezer) frtnyi segílyt szavazott meg a k. m. Természettudományi Társulatnak a végből, hogy ez összeg Herman Ottónak a madarak tanulmányozása céljából Norvégiába teendő utazására fordíttassék. — A választmány örvendetes tudomásul veszi és köszönettel fogadja.

A titkár előterjeszti a forgó tőke pénztári állását 1888. évi márczius havában. — Tudomásul van.

A titkár előterjeszti Dr. Muraközy Károly és Pavlicsek Sándor műegyetemi tanársegédek levelét, kik ajánlkoznak »Az élelmi szerek minőségének megállapítása« című munkának két év alatt való elkészítésére, ha a Társulat a munkát kiadja. — A választmány kijelenti, hogy abban az esetben, ha a munka a követelményeknek megfelel, kiadásra elfogadja.

A titkár jelenti, hogy a sorozatos elő-

adások, melyeket a nagy közönség két év folyamán annyira megkedvelt és oly sűrűn látogatott, a jövő esztendőre is biztosítva vannak, s örömmel közölheti, hogy Wartha Vincze v. tag úr vállalkozott a technológia köréből való sorozatos előadások tartására. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár jelenti, hogy a Könyvkiadó Vállalat VI. ciklusából Krümmelnek az »Óceán« című munkája teljesen készen van s hogy Ilosvay Lajosnak »A chemia alapelvei« és Herman Ottónak »A halgazdaság rövid foglalatja« című munkáit kötik.

Jelenti továbbá, hogy a Pótfüzetek II-ik füzeté megjelent és szétküldetett; az aláírók száma 3114. — Tudomásul van.

A titkár elszomorodva jelenti, hogy a múlt v. ülés óta 6 tag haláláról értesült. Elhunyt Dr. Somogyi Károly apátkanok, Esztergomban, Társulatunknak 1887 óta pártoló tagja; Dr. Szelényi Lajos orvos, Tápió-Szelén, öröktől tag; továbbá 4 rendes tag, ú. m.: Dr. Ivanovics Pál orvos, Baján; Keresztes Márton esperes, Csik-Karczfalván; Nemess Jósia plébános, Bösenfán és Szabó Incze mérnök, Brassóban. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépésöket bejelentették 5-en. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa a múlt v. ülés óta

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.